

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din, za naročnike v
inozemstvu 40.— Din letno.
Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 75 para za
vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg
poštne še 25 Din.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat 75 para
za nadaljnja uvrčenja primeren popust.
Oznaniła sprejema upravništvo lista.

Članstvo Ljubljanskega Poverjeništva
UJU ima s članarino tudi že plačano
naročnino, torej ni treba članstvu na-
ročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne

Kooperacija vseh učiteljskih gospodarskih podjetij v državi.

»Čas je, da stopijo predstavniki vseh
financijsko-ekonomsko-kulturnih usta-
nov našega učiteljstva v kraljevini v
oži stik in najdejo bazo za vzajemno
in solidno skupno delo v splošnem in-
teresu kulturnega in prosvetnega na-
predka našega stanu in naroda.«

»Učiteljska Zadruga«, glasnik učiteljske
zadruga A. D. v Beogradu,
broj 1.

»Učiteljsko Zadrugo«, glasnik učiteljske
zadruga A. D. v Beogradu, ki je
sedaj pričel izhajati, imenujemo lahko
prvi naš **stanovski gospodarski list**. Kakš-
na mu bo usoda, v tem je težko danes
govoriti; gotovo pa je, če bo dobro vo-
den, da postane lahko skupno glasilo sin-
dikata vseh učiteljskih gospodarskih
podjetij v državi.

V tem pogledu bi ga pozdravljali!

Učiteljska gospodarska podjetja pa
na drugi strani ne smejo pozabljati, da
so izrasla edino iz moralne opore, ki so
jo prejeli iz vrst organiziranega učiteljs-
tva in da je njih glavna naloga širje-
nje samega sebe in gospodarska krepi-
tev stanu, od katerega žive. V tem oziru
moramo smatrati stanovske organizacije
za ventilatorje zdravih razmer pri go-
spodarskih podjetjih.

Kal pa, ki jo nosi list v tem pogledu,
smatramo za nezdravo jedro, dasi smo
odločno za popolno razčiščenje vsake ta-
ke zadeve in proti temu, da bi se delala
tudi najmanjša krivica celoti ali poe-
dincu.

Ne bi tega omenjali — mimogrede —
da bi nam ne bila odkrito krepka gospo-
darska osamosvojitve našega stanu tako
pri srcu.

Glavna smer 1. in 2. štev. »Učiteljske
zadruga« je dobra in na to hočemo
opozoriti tudi našo javnost in predstavi-
nike naših gospodarskih podjetij, da se
jo oprimejo.

Podana je nekako v sledečih bese-
dah, ki jih citiramo iz »Zadruga«:

»Pred našimi očmi vidimo, kako de-
narni zavodi raznih profesij in raznih
stremiljenj vzajemno kooperirajo medse-
boj v mnogih finančnih in kulturnih za-
devah. Vidimo, kako se ustanavlja sindi-
kat bank s 7% temeljem, in pri tem so-
delujejo vsi glavni zavodi v državi. Ne

potrebujemo samo zvez, resolucij, be-
sed, zdravic, ampak več delovnih, tudi
gospodarskih zvez.

Zakaj bi knjiga, tiskana v Ljubljani
ali Zagrebu bila tako redka na književ-
nem trgu v Beogradu. Novem Sadu,
Skoplju in drugje? Komur je znana zgo-
dovina trgovine, ta ve, koliko usluge je
napravila človeštvu trgovina; smelo
osvoječa si zemljo in morje, raznoseča
in donoseča blago, razširjajoča kultura,
upoznavajoča in zbližujoča ljudi in na-
rode. Smelost mnogobrojnih delavcev
na tem polju je enaka smelosti vojsko-
vodji.

Mi imamo v naši državi mnogo učiteljskih
ekonomskih in kulturnih ustanov in ustanavljajo se še nove. Nekatere
od teh imajo svoje denarne oddelke in
zavode (Učiteljska Zadruga A. D. v Beogradu,
Učit. hranilnica in posojilnica v Ljubljani),
ustanavljajo se knjižarne in tiskarne (Učit.
zadruga v Beogradu, »Zavičaj« učit. d. d. v Skoplju),
druge že obstoja knjižarna in tiskarna (Učit. del.
dr. »Natošević« v Novem Sadu, Učit. tiskarna,
knjižarna in tiskarna v Tivnici šolskih zvezkov
v Ljubljani). — B.: Tivnica učil in šolskih
potrebščin v Ljubljani — itd.; tretje imajo
penzionate in konvikte, katerim druge ustanove
omogočajo obstanek, potrošačke zadruga — »Uči-
teljski zdraviliški dom« v Rogaški Slatini,
Učiteljska zadruga v Celju — i. dr.

Vse te ustanove in zavodi žive svoje
zasebno življenje, skoro brez vsake
poslovne zveze.

Morda je za ustvarjanje zveze nedo-
stajalo časa, morda ni bilo volje za to,
morda ni bilo smisla za uvidevanje ko-
risti od zajednice?»

Te besede so nekaka vodilna misel
rdeča nit, prvih števk »Učiteljske Zadruga«.

Lepo, obširno in koristno polje za
naš stan!

Priporočamo našim gospodarskim
zavodom in ustanovam, da seznaniijo po-
tom »Učit. Zadruga« tamošnje gospodarsko
stanovsko javnost z našimi gospodarskimi
ustanovami — da inserirajo v »Zadruga«
— in se oprimejo zdrave ideje, ki jo
prinašajo prve številke našega

prvega stanovskega gospodarskega gla-
sila.

Od »Učiteljske Zadruga« pa pričakujemo,
da nam v eni svojih prihodnjih števk
poda celokupno sliko vseh učiteljskih
gospodarskih ustanov in zavodov v državi
in nam pokaže gospodarsko moč našega
stanu cele države, nam razvije naš
stanovski gospodarski program za bližnjo
bodočnost, z vrhovnim smotrom gospodarske
osamosvojitve našega stanu v svrhu trdnejšega
temelja za naše čim svobodnejše stanovsko in
prosvetno delo v državi.

k.

O slovniskem pouku.

(Dalle.)

6. Kaj je s Kernovo teorijo o osebku in povedku?

V »Pedagoškem Letopisu« II. Slov. Š. M. piše dr. J. Bezjak dolgo, temeljito
razpravo o tem predmetu. Glavne točke,
ki jih dokazuje, so: »Opredelba stavka
se glasi: Stavke je izraz misli s pomočjo
določenega glagola. Brez določenega
glagola ni stavka. Vezila ni: tudi glagol
biti je v določni obliki povedek.«

To razpravo sem čital že kot mlad
učitelj z veliko skepto in rezerviranostjo.
Pozneje pa sem se nekoliko bavil z lingvi-
stiko ter sem prišel do drugih zaključkov.
V naslednjem podam le najvažnejše,
kar je treba, da ovržem Kernovo teorijo.
Po Kernu vsebuje določeni glagol pove-
dek in osebku obenem. Osebku spoznamo
na osebilo: ako je ta še posebno izražen
z drugo besedo, zavemo le-to osebko
besedo. Dobro! Razčlenimo sledeči stav-
ek: Jaz, ti in tvoj brat poidemo jutri na
izlet. Poidemo je povedek, 1. oseba množ.
bi bil na osebku. Toda z glagolsko osebo
se pa čisto ne ujema osebko besede:
jaz, ti, tvoj brat, ki so tri različne osebe
v edini! Teorija ima torej luknjo!

So jeziki, ki nima osebilo in torej
tudi ne glagolske osebe. V norveščini se
glasi n. pr. nedoloč. vzeti, tage, določnik
za vse osebe in števila na »tager«, v ja-
ponščini pa sploh ni razlike med določ-
nikom in nedoločnikom. Ali potemtakem
japonsčina ni jezik, ker ne more tvoriti
stavkov z določ. glagolom? Absurdna bi
bila taka trditev, kakor je tudi zmotna
gorenja točka: Brez določenega glagola
ni stavka.

Obrnimo se k glagolu biti, ki smo ga
določevali vedno kot vezilo ali kopulo,
kadar je vezal imenski povedek z osebkom.
Po Kernu in po naših novih slovnica-
h naj to ne bi več veljalo! Drvo je ze-
leno. Je je povedek, ki trdi eksistenco
zelenosti na osebku, zeleno pa je pove-
dek imenovalnik. Taka analiza je ba-
je pravilna. Mi pa vemo, da se nahaja v na-
šem kakor v drugih jezikih mnogo stav-
kov-rekov brez glagola, n. pr.: Danes
meni, jutri tebi; za pridnega za vsakim
grmom petica: omnia praeclara rara.

Naš sosed Madžar ne rabi kopule v
3. osebi. A fa magas (= drevo visoko),
isten szellem (= Bog duh), fiverem tanito
(= moj brat učitelj). V množini enako!
Arabec pa tudi v drugih osebkih izpušča
vezilo: Ana mabsut (= jaz zadovoljen),
inte zalen (= ti nezadovoljen). Japonec
ga poljubno rabi ali pa izpušča. Primerov
ne bom navedel.

Omenjam, da moderna lingvistika raz-
ločuje med glagoli in imeni in radi tega
tudi med glagolskimi in imenskimi stavki.
»Učenec čita« je glagolski, »Mirko uče-
nec« pa imenski stavek. Naši slovnice-
arji bi pač morali vedeti, da se tudi v ruščini
nahajajo stavki brez glagola-vezila: brat
bolan, dom nov, tvoj sin učitelj itd.

Nastane vprašanje, kako pride glagol
v imenske stavke. V primitivni obliki in-
doevropskih jezikov manjka glagol-ve-
zilo, n. pr. stari grščini, Homer piše prav
pogostokrat stavke brez vezila, tako tudi
Platon, toda pri Herodotu, ki se poslužuje
bolj razvitega ionskega narečja, so imen-
ski stavki brez vezila že redki. Uvedba
vezila je torej čin napredka. Indoevropski
glagol igra namreč zelo vlogo: iz-
raža ne le glagolsko vsebino, ampak tudi
čas, naklon, način, osebo in število. Zato
so ieli smatrati vsak stavek brez glagola
kot nepopolnega. Čutili so potrebo, tudi
v imenske stavke uvesti glagol. V to svr-
ho so vzeli glagol biti, pa ne morda radi
njegove vsebine, ampak za ti-le dve funk-
ciji: prvič ima nositi postranske posle
drugih glagolov (čas, naklon...), drugič
pa naznanja, da je povedek v resnici po-
vedek in ne kak priredni prilastek (Epi-
theton), z eno besedo, pripisati mora po-
vedkov pojem osebku, ozir. podmetu.

(Konec prih.)

Jak. Kovačič.

LISTEK.

Živi kralj Aleksander!

(Ob poroki.)

Vihar srdit — pekla naval
objel je rod Tvoj, sveti dom,
mu rane silne je zadal,
sovrag besnel je: smrt! — ko grom.
Pa Ti in bajni prednik Tvoj
domovja prapor sta objela,
velela sta sovragu: stoj!
Posavje sveto sta otela.

Duh zlobni kosovih poljan,
pa kruti brat njegov Madjar
in vlade — lačen drug German
so doma skrunili altar.
Pa Aleksander — sin vrlin
in duh orjaškega očeta
jih strla v kup sta razvalin —
obema bodi slava peta!

German in Turek in Madjar
peklenko jeklo so kovali,
razvneli svetovni so požar,
da Belgrad smrtno bi razdiali.
Oj, Belgrad s solzami kropljen —
krvi posoda mučeniške —
s trpljenjem kronan in tepen
od zlobe bil si ti trojiške!

Duš plemenitih roj jeklen
v srcé je strnil dom goreč,
plamteči dom — sovragu plen
da ni ostal — oj, dom plamteči!
Ti srečno si požar dušil
ob strani silnega očeta,
trpljenja kelih si izpil —
obema bodi slava peta!

Jugosloven — doslej teptan,
sovraga lomil si naval,
z gorjá si vncem bil obdan,
svet mučeniška te bo zval!
Končana križeva je pot!
Dovršil si osvete delo!
Kralj Aleksander! Zdrav! Povsod
domovie Tebe je veselo!

Ureiaš v miru zdaj si dom,
izbral družico sebi zvesto.
En glas nas vseh zveni kot grom:
Bog varuj Tebe, dom, nevesto!
Kar ljubiti domovje zna,
molitev dviga: Bilo srečno! —
iz vdanega želi srca
domovju, kralju srečo večno!

Josip Čonč.

Slovensko učiteljstvo pred 50 leti.

I. Stanovska organizacija.

Dobrih 50 let je že, ko se je sloven-
sko učiteljstvo javno oglasilo kot faktor
družabnega in državnega življenja. Bilo
je to nekaj let pred letom 1870. in par let
po tej letnici.

Bilo je pač takrat, ko je bila politična
situacija tudi slovenskim učiteljem dovo-
ljila, da so se smeli javno zavedati važno-
sti svojega stanu in eminentne koristi,
pripadati svojemu slovenskemu narodu.

Avstrija je dobila svojo ustavo že
nekaj let popred, njen dunajski parlament
je izdelal temeljne državne zakone (de-
cember 1867. § 19.), in kmalu potem nove
državne šolske zakone (1868. 1869.), ki
so bili podlaga šolskemu napredku.

Takratno ministrstvo (Giskra) sicer
ni privoščilo Slovencem niti Slovenije,
niti univerze, toda Slovenci so se okle-
pali § 19. temeljnih zakonov, ki je povdar-
jal jezikovno ravnopravnost. Dunajska
vlada sicer v političnem oziru ni bila
priazna Slovencem, toda glede javnih
skupščin, zborovanj in društev je tudi Ne-
nemcem pustila svobodo. Vsled tega so
smeli Slovenci sklicevati tabore, snovati
čitalnice in ustanavljati društva in drugo.

Ker so se bili učitelji oklenili novih
šolskih zakonov, katerim so duhovniki —
naravno — nasprotovali, jim ni mogla
vlada braniti, da so se v društvih in zbo-
rih oklenili tudi § 19., one zakonite določ-
be, o kateri je bilo vladni sami žal, da jo
je bila izdala — v korist Nemcev.